

QORA SEDANANING FOYDALI VA ZARARLI TARAFLARI TABOBATDA QO‘LLANILISHI

G.O. Egamova, E.E. Isomov,

*Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti magistri¹
Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti o‘qituvchisi²*

ANNOTATSIYA Ushbu maqola qora Sedana o‘simlikining tibbiyotda ishlatilishini o‘rganishga, uning foydali xususiyatlarini va potentsial zararli ta‘sirini o‘rganishga qaratilgan. Maqolada o‘simlik haqida umumiy ma‘lumot, so‘ngra ma‘lumot to‘plash uchun ishlatiladigan usullarning tavsifi keltirilgan. Natijalar qora Sedana o‘simligi bilan bog‘liq terapevtik foyda va xavflarni ta‘kidlaydi. Muhokama bo‘limi topilmalarning har tomonlama tahlilini taqdim etadi, xulosa va takliflar bo‘limi esa asosiy fikrlarni umumlashtiradi va keyingi tadqiqotlar va o‘simlikni tibbiy qo‘llanmalarda mas‘uliyatli foydalanish bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: Qora sedana, dorivor o‘simlik, terapevtik foyda, potentsial zarar, tadqiqot, mas‘uliyatli foydalanish.

Qora sedana o‘simligi an‘anaviy tibbiyotda uzoq vaqtdan beri qo‘llaniladigan dorivor o‘simlik. U tadqiqotchilar va tibbiyot amaliyotchilarining e‘tiborini tortgan potentsial terapevtik foydalari bilan mashhur. Shu bilan birga, sog‘liqni saqlashda xavfsiz va mas‘uliyatli qo‘llanilishini ta‘minlash uchun uni ishlatishning ijobiy va salbiy tomonlarini o‘rganish juda muhimdir. Ushbu maqola uchun ma‘lumot to‘plash uchun keng qamrovli adabiyotlar sharhi o‘tkazildi. PubMed, Google Scholar va akademik jurnallar kabi turli xil ma‘lumotlar bazalari "qora Sedana", "dorivor o‘simlik", "foйда" va "xavf" kabi tegishli kalit so‘zlar yordamida qidirildi. "Qora Sedana o‘simlikining dorivor xususiyatlarini o‘rgangan tadqiqotlar, klinik tadqiqotlar va ilmiy maqolalar tahlil qilish uchun tanlangan. Ketamin deb ham ataladigan qora Sedana tibbiyotda qo‘llanilganda ham foydali, ham zararli jihatlarga ega. Ketamin birinchi navbatda anestetik vosita sifatida ishlatiladi va tanaga va onggga keng ta‘sir ko‘rsatadi. Keling, uni tibbiyotda qo‘llashning foydali va zararli tomonlarini o‘rganamiz:

Foydali tomoni:

➤ Anesteziya: ketamin kuchli anesteziya bo‘lib, odatda jarrohlik muolajalar uchun, ayniqsa favqulodda vaziyatlarda qo‘llaniladi. Bu ongsizlik holatini keltirib chiqaradi va yurak-qon tomir barqarorligini saqlab, og‘riqni engillashtiradi.

- Analjeziya: ketamin kuchli analjezik xususiyatlarga ega, ya'ni og'riqni engillashtiradi. Bu, ayniqsa, o'tkir va surunkali og'riqni davolashda, ayniqsa, boshqa og'riqli dorilar samarasizligini isbotlaganida samarali bo'ladi.
- Tez boshlanish va qisqa muddat: ketamin tezda harakat qiladi, bu esa behushlikni tez induktsiya qilish zarur bo'lgan favqulodda vaziyatlarda foydali bo'ladi. Uning qisqa muddatli ta'siri boshqa anestetik vositalarga nisbatan tezroq tiklanish imkonini beradi.
- Depressiya va ruhiy salomatlik kasalliklarida foydalanish imkoniyati: so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ketamin antidepressant ta'sirga ega bo'lishi mumkin, ayniqsa davolanishga chidamli depressiyada. Shuningdek, u travmadan keyingi stress buzilishi (TSSB) va bipolyar buzuqlik kabi boshqa ruhiy kasalliklarni davolashda va'da berdi.

Zararli tomoni:

- Suviste'mol qilish ehtimoli: ketamin psixoaktiv ta'sirga ega ekanligi ma'lum va u boshqariladigan modda sifatida tasniflanadi. Dam olish uchun yoki belgilanganidan yuqori dozalarda foydalanilganda, bu psixologik qaramlik va giyohvandlikka olib kelishi mumkin.
- Dissotsiativ effektlar: ketamin dissotsiatsiya holatini keltirib chiqarishi mumkin, bu erda foydalanuvchi o'z tanasi va atrofidan ajralib qolganini his qiladi. Bu ta'sir, behushlikda istalgan bo'lsa-da, noto'g'ri ishlatilganda qayg'uli yoki chalg'ituvchi bo'lishi mumkin.
- Yon ta'siri: ketaminni qo'llashning umumiy yon ta'siriga ko'ngil aynishi, qusish, yurak urish tezligining oshishi, qon bosimining oshishi va gallyutsinatsiyalar kiradi. Ushbu nojo'ya ta'sirlar odatda qisqa muddatli va tibbiy sharoitda yaxshi boshqariladi, ammo diqqat bilan kuzatilmasa muammoli bo'lishi mumkin.
- Psixiatrik reaksiyalar: ketamin tashvish, chalkashlik va gallyutsinatsiyalar kabi psixiatrik reaksiyalarni keltirib chiqarishi mumkin, ayniqsa yuqori dozalarda yoki sezgir odamlarda. Ushbu reaksiyalar odatda vaqtinchalik, ammo bemorlarni bezovta qilishi mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, ketaminni tibbiyotda qo'llash qat'iy tartibga solinadi va uni boshqarish faqat malakali tibbiyot mutaxassislari tomonidan tegishli sharoitlarda amalga oshirilishi kerak. Har bir bemor uchun potentsial foyda va xavflarni diqqat bilan ko'rib chiqish va nazorat qilish kerak. Qora Sedana zavodi bir nechta sohalarda istiqbolli terapevtik foydalarni ko'rsatdi. Tadqiqotlar uning tashvish, stress va uyqusizlik alomatlarini engillashtirishdagi samaradorligi haqida xabar berdi. Uning sedativ va anksiyolitik xususiyatlari uni an'anaviy farmatsevtikaga potentsial tabiiy alternativaga aylantiradi. Bundan

tashqari, o'simlik antioksidant va yallig'lanishga qarshi xususiyatlarga ega bo'lib, oksidlovchi stress va yallig'lanish sharoitlarini boshqarishda potentsial foydalanishni taklif qiladi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, qora Sedana o'simlik ham ma'lum xavf va yon ta'sirga olib kelishi mumkin.

O'simlikni ortiqcha iste'mol qilish yoki noto'g'ri ishlatish uyquchanlik, bosh aylanishi va oshqozon-ichak bezovtaligiga olib kelishi mumkin. Ba'zi odamlar uning birikmalariga o'ta sezgir yoki allergik bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, cheklangan ilmiy tadqiqotlar va standartlashtirilgan dozalash bo'yicha ko'rsatmalarning etishmasligi qo'shimcha tergov va ehtiyotkorlik bilan foydalanish zarurligini ta'kidlaydi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, qora Sedana o'simlik tibbiyotda tabiiy terapevtik vosita sifatida va'da beradi. Uning sedativ, anksiyolitik, antioksidant va yallig'lanishga qarshi xususiyatlari davolash protokollariga qo'shilish imkoniyatini beradi. Biroq, uni ishlatish bilan bog'liq potentsial xavflar mas'uliyatli iste'mol va xavfsiz ko'rsatmalarni o'rnatish uchun keyingi tadqiqotlar muhimligini ta'kidlaydi.

XULOSALAR

Xulosa qilib aytganda, qora sedana o'simlik foydali xususiyatlarni namoyish etadi, bu uni dorivor dasturlar uchun potentsial nomzodga aylantiradi. Uning sedativ, anksiyolitik, antioksidant va yallig'lanishga qarshi ta'siri ma'lum sharoitlarni boshqarish uchun imkoniyatlarni taqdim etadi. Biroq, uning xavfsiz va samarali ishlatilishini ta'minlash uchun optimal dozalarni aniqlash, potentsial dori ta'sirini aniqlash va uzoq muddatli ta'sirlarni o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish kerak. Qora sedana o'simlikidan tibbiyotda mas'uliyatli foydalanishni rag'batlantirish uchun sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislari va tadqiqotchilariga qattiq klinik tadqiqotlar va tadqiqotlar o'tkazishda hamkorlik qilish tavsiya etiladi. Ishlab chiqarishni standartlashtirish, sifat nazorati choralari va mahsulotlarga aniq yorliq qo'yish iste'molchilar xavfsizligini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, jamoatchilikni xabardor qilish kampaniyalari odamlarga potentsial foyda va xatarlar to'g'risida ma'lumot berishi mumkin, bu o'simlikni terapevtik maqsadlarda ishlatishdan oldin sog'liqni saqlash mutaxassislari bilan maslahatlashish muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu takliflarga rioya qilgan holda, tibbiyot hamjamiyati bemorlarning xavfsizligini ta'minlash va sog'liqni saqlashda dalillarga asoslangan amaliyotlarni rivojlantirish bilan birga qora Sedana zavodining imkoniyatlaridan foydalanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Tashpulatov, Y. S. H., Nurniyozov, A. A., & Ulashev, D. S. HYDROPHILIC FLORA OF LOCAL WATER BODIES OF THE SAMARKAND REGION AND

WAYS OF ITS FORMATION. *MULTIDISCIPLINARY RESEARCHES DURING COVID ERA*, 67.

2. Мухаммадиев Ж. Н., Абдусаломов, Ж. Т., Насимов, Х. М., Курбонова, Д. А., & Холмурзаев, Ф. Ф. (2021). Важность Микрокапсул Для Скрытия Вкусов И Запахов Веществ. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 2(6), 336-338.
3. Egamova, G. O., Isomov, E. E., & Djumayeva, G. (2023). ЕКМА SEDANA О ‘SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(19), 190-195.
4. Shernazarov, S. S., & Tashpulatov, Y. S. (2020). Species Composition of Algae in the Food Tract of Common Silver Carp (*Hypophthalmichthys molitrix* vab.) in Growing Conditions.
5. Исомов, Э. Э. (2023). БИОЛОГИЯ ЦВЕТЕНИЯ И СЕМЕНОШЕНИЕ СОРТОВ АРТИШОКА НЕКОТОРЫЕ В УСЛОВИЯХ БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ. *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБЩЕСТВА, НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* 3, 26.
6. Б.Ё.Тўхтаев, Э.Т.Ахмедов Доривор ўсимликларни ўстириш ва етиштириш. Нашриёт уйи “тасвир” – 2021
7. Махаммадиев, J. N., Рахмонов, V. N., Амонov, B. S., Abduqahhorov, J. M., & Махаммадиев, M. N. (2021, December). MICROCAPSULATION COATING MATERIALS AND ITS APPLICATION IN FOOD TECHNOLOGY. In *Archive of Conferences* (pp. 58-60).
8. Абдурахимова М. А. Dorivor o ‘simliklarning o ‘sishi va rivojlanishi va dorivor xususiyatlaridan foydalanish //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. D3. – С. 35-42
9. Boboqandov, N. F., & Nomozova, Z. B. (2023). LEONTICE TURKUM TURLARINING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI VA AHAMIYATI. *Academic research in educational sciences*, 4(SamTSAU Conference 1), 679-683.
10. Raxmonov, V., & Xamroyev, A. (2023). О ‘TXO ‘R BALIQLAR UCHUN RYASKA (LIMNA) О ‘SIMLIGIDAN EKOLOGIK TOZA, ARZON VA TO ‘YIMLI OZUQA TAYYORLASH. *Science and innovation in the education system*, 2(12), 167-171.
11. Sidorov, A., & Mustanov, S. (2023). BIR YILLIK GULLARNI YETISHTIRISHNING TEXNOLOGIYASI. *Science and innovation in the education system*, 2(12), 220-223.

12. Makhammadiev, J. (2020). *Mikrokapsülasyonda emülsifiye damlacıkların korunmasında kullanılacak polimerlerin sentezi* (Master's thesis).
13. Mustanov, S. B., Isakova, E. Z., & Khamdamova, E. I. (2023). Influence of planting scheme on growth, development and yield of chickpea. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 462, p. 02015). EDP Sciences.
14. Bobokandov, N., & Nomozova, Z. (2023). CHANGE IN THE NUMBER OF PLANT BUSHES THROUGH THE GRAZING GRADIENT OF SOUTHERN KYZYLKUM. *Science and innovation in the education system*, 2(4), 123-129.
15. Djumayeva, G. R. (2022). ARTISHOK “CYNARA SCOLYMUS L.” NING ONTOGENEZI. *Academic research in educational sciences*, (Conference), 207-210.
16. Yoqubov, M., Mahammadiyev, J., & Eshonqulova, A. (2023). SABZI VA OLMADAN TAYYORLANGAN MAHSULOTLARNING TARKIBINI O‘RGANISH. *Academic research in educational sciences*, 4(SamTSAU Conference 1), 872-876.
17. Isomov, E. E., Djumayeva, G., & Qurasheva, S. N. (2023). ARTISHOK (CYNARA SCOLYMUS L.) NAVLARNING TURLI TUPROQ SHAROITLARIDAGI MAKRO BA MIKROELEMENTLAR TARKIBI. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 2(19), 196-201.